

ΕΡΗΝΕΣΤΟΥ ΚΟΥΡΤΙΟΥ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΗ ΥΠΟ

Μ. Ε. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

κυριωτέρων στρατιωτικῶν κρατῶν ἐπισυνδαινόντα, καθ' ἣν ὥραν αἱ ἐν τοῖς διὰ ξένου αἵματος ἀνασυστᾶσαι πολιτεῖαι, ἀθετοῦσαι τὰ εὐρωπαϊκὸν κύρος φέροντα συμβόλαια τὴν πατριὸν ἀπειροῦσι τῶν ἀλλοφύλων λαῶν γλῶσσαν καὶ ἐξαναγκάζουσι τοὺς τέως ἐφεκτικὴν τηρήσαντας πολιτεῖαν νὰ ἐγκαινίσωσι πολιτικὴν, συνάδουσαν πρὸς τε τὰς διακελεύσεις τῶν εἰρημένων συμβολαίων καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς γενικῆς εἰρήνης· οὕτω δὲ ἡ εἰρημένη γνώμη ἐν δευτέρα σχεδὸν τίθησι μοῖρα τὴν τε μάλιστα τῆς χολέρας, ἀποβαλοῦσαν ἄλλως τὸ ἐπίφοβον αὐτῆς, καὶ τὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐορτάς, αἰτινες ἐτελέσθησαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς πρώτης δημοκρατίας, τῆς ἀνακρουχθείσης τῇ ἐπιούσῃ τῶν ἐν Βαλμὺ γεγονότων, ὅπου ὁ Κέλλερμαν, συνεργάτην ἔχων καὶ τὸν Δυμουριέζ, ὑπεμίμησκε διὰ τῆς κραυγῆς «ζήτω τὸ ἔθνος, ἡ νικῆσαι ἢ ἰποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ» «τὸ εἰς ἄριστος οἰωνός, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης» καὶ ἀπωθὼν τοὺς συμμαχικοὺς στρατοὺς, ἐπαγίου τὴν ἀρχὴν τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου, ἐστήριξεν ἐπὶ ἀρραγῶν βάσεων τὴν διὰ τῆς 14 ἰουλίου τοῦ 1789 ἀνακρουχθεῖσαν ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητά καὶ ἀνέγραφεν ἐν τοῖς δέλοις τῆς γαλλικῆς ἱστορίας τὴν πρώτην νίκην τῆς δημοκρατίας, τοῦ Παλλαδίου τούτου τῆς Γαλλίας.

Ἐκ τῶν κατὰ χώρας δὲ κυριωτέρων γεγονότων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ καταβαλλομένη ἀπανταχοῦ προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων οἰκονομικῶν, ὧν ἕνεκεν ἐπιζητεῖται ἀντὶ παντὸς μέσου ἡ σύναψις ἐμπορικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολογίαν καταλλήλων συμβάσεων. Καὶ οἱ μὲν ἐν Γερμανίᾳ ἐπιζητοῦσι τὴν πραγμάτων παραπλησίον σχεδίων διὰ συνεννοήσεως πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἐξ ἧς ὁ Γερμανὸς ποριζόμενος τὸν ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ οἶτον ἀνετώτερον δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, τὰς φειδωλῶς λίαν ἱκανοποιουμένας ἕνεκα τῆς ἐλαττωματικῆς γονιμότητος τῆς πατρίου γῆς. Οἱ δ' ἐν Ἰταλίᾳ καὶ οἱ ἐν Αὐστρίᾳ διατελοῦσιν ἐν διαπληκτισμῷ ἕνεκα τοῦ ζητήματος τῶν οἴνων, τῶν οἰνοπαραγωγῶν τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τῆς χώρας ταύτης ἀνθισταμένων κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν οἴνων τῆς χερσονήσου καὶ ἐν τῇ ἀντιστάσει αὐτῶν ἀληφούντων τοὺς συμμαχικοὺς δεσμοὺς τῶν δύο κρατῶν.

Καὶ οἱ ἐν Ρωσίᾳ δὲ μεγάλῃν καταβάλλουσι μέριμναν πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν, ὁ δὲ πρόων ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργὸς κ. Βενεγράδσκις, ἔχων δὲ τὴν ὑπερτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ σχετικοῦ ὑπουργείου, οὗ τὸ χαρτοφυλάκιον ἀνέλαβεν ἤδη ὁ κ. Βίτ, διανοεῖται νὰ ἐπενέγκῃ τοιαύτας εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους τούτου οἰκονομίας καὶ τροποποιήσεις, ὥστε δὲν διστάζει νὰ κηρύξῃ διὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ὅτι ὁ τῆς νέας χρήσεως προϋπολογισμὸς οὐδὲν θὰ παρουσιάσῃ ἔλλειμμα. Ἀλλὰ τὴν μείζονα περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέριμναν καταβάλλουσιν οἱ ἐν Ἑλλάδι, οἱ ἀγωνιζόμενοι νὰ προβάλωσι τὴν πτώσιν τῆς χώρας εἰς τὸ βράβρον τῆς χρεωκοπίας καὶ ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχαίαν οἰκονομικὴν πίστιν, δι' ἧς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κεφαλαιοῦχοι ἐτίμησαν τὴν Ἑλλάδα, ἅμα ἀνακρουχθεῖσαν βασιλείον. Τὸν ἐπὶ τῷ ἀγῶνι τούτῳ στέφανον δικαίως διεκδικεῖ ὁ ἐκλεκτὸς τῆς 3 μαΐου, καίτοι εὐρωπαϊκὰ τινα φύλλα ἐπειράθησαν νὰ διαμψισθητήσωσι τὸ κύρος τοῦ ἀνδρός ἐν οἰκονομικοῖς καὶ νὰ διαπιστώσωσιν ὅτι δὲν ἐδικαίωσε τὸν ἀπονειμθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τίτλον σωτῆρος.

Ἡ θρησκευτικὴ ἐνότης, κατασταθεῖσα ἀπαξ, ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ πασῶν τῶν κοινωνικῶν ἔξεων. Πράγματι αἱ τῶν θεῶν ἐορταὶ ἀπέβησαν ὁμοσπονδιακαὶ πανηγύρεις καὶ ἡ τάξις τῶν ἐορτῶν τούτων ἐπέβαλε τὴν ἀποδοχὴν κοινοῦ ἡμερολογίου· ἐπειδὴ δ' ὑπῆρχε χρεῖα κοινοῦ ταμείου εἰς τὴν συντήρησιν τῶν θρησκευτικῶν ἱδρυμάτων καὶ τὰς δαπάνας τῶν θυσιῶν, ἐκανονίσθησαν αἱ πρόοδοι τῶν ναῶν· ἀλλ' ὁ οὕτω συναθροισθεὶς θησαυρὸς κατέστησεν ἀπαραίτητον διοικητικὴν τινα ἀρχήν, ἧς ἡ ἐκλογὴ ἀπῆλθε συνελεύσεις, ὧν τὸ ἔργον ἐδέσσε νὰ ἐπιβλέπεται ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν μετεχόντων αὐτῶν φυλῶν· τέλος ἐν περιπτώσει διαφωνίας τῶν Ἀμφικτυόνων ἦν χρεῖα δικαστικῆς ἀρχῆς, ἧς ἡ ἀπόφασις ἦν ὑποχρεωτικὴ πᾶσι, πρὸς διατήρησιν τῆς κοινῆς εἰρήνης ἢ ἐπ' ὀνόματι τοῦ θεοῦ τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες ἠθέλουν αὐτὴν. Οὕτω τὸν ταπεινότατον καὶ εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἐθνείων ἐορτῶν περιοριζόμενον κατ' ἀρχὰς δημοσίον βίον συνεχῆς τις πρόοδος μετεμόρφωσεν ὅλον, ἐπετεύχθη ἐπὶ τέλους ἡ τῶν ὀπλῶν κατάθεσις, τὸ ἐμπόριον ἔτυχε προστάσεως, ἡ ἱερότης τῶν ναῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀνεγνωρίσθη καὶ τέλος, τὸ πάντων σπουδαιότατον, τὸ κοινοβουλευτικὸν πνεῦμα ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς μέλεσι τῆς ἀμφικτυονίας.

Οὕτως ἐξ ἀθροίσματος φυλῶν ἐγεννήθη λαός, ὁ λαὸς δὲ οὗτος ἐδεῖτο γενικοῦ ὀνόματος, ὅπερ διέκρινεν αὐτὸν καὶ τοὺς πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς αὐτοῦ θεσμοὺς ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων λαῶν. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν τοῦτο ὄνομα, ὁμοφώνως ὀρισθέν, ἦν τὸ τῶν Ἑλλήνων, ὑποκαταστήσας τὸ ἀρχαιότερον περιηπτικὸν τῶν Γραικῶν καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μᾶλλον ἐπεξετάθη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς Ἑλλάδος καθ' ἐκάστην πρόοδον τῆς ὁμοσπονδίας.

Τὸ ἐπαρκὲς ἀποδεικνύον τὴν τοῦ νέου τούτου ὀνόματος συνάφειαν πρὸς τὴν ἀμφικτυονίαν εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ Ἕλληνες παρίστασαν τὸν Ἑλλήνα καὶ Δευκαλίωνα, τοὺς μυθικοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς ἀδελφότητος αὐτῶν, ὡς ἡνωμένους πρὸς ἀλλήλους διὰ δεσμῶν αἵματος· τοῦτου ἕνεκα ὡσαύτως τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἔσχεν ἀρχῇ γενικὸν καὶ ἐθνικὸν χαρακτῆρα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν φυλῶν, ταυτοχρόνως δὲ χαρακτῆρα ἀποκλειστικόν, διότι ἀντετίθει τοὺς ἀμφικτυονικοὺς λαοὺς πρὸς τοὺς μὴ τοιοῦτους. Ὅν ἐν ἀρχῇ τιμητικὸν ὄνομα, ἐπιφυλασσόμενον τοῖς ἱερεῦσιν, οὐδέποτε ἰδιοποιήθη ὑπὸ μιᾶς φυλῆς· ἠδύνατο ὅμως ν' ἀποδίδωται κατ' ἐξοχὴν ἐκείνοις, οἵτινες, ὡς οἱ Ἄωριεῖς, ἐπροσώποποιουν εἰδικώτερον τὴν ἀμφικτυονίαν.

Συντελοῦσα τὴν συγκρότησιν αὐτῆς ἡ ἑλληνικὴ ἐθνότης, ὥριζε ταυτοχρόνως τὴν ἑκτασὶν τῶν κτήσεων αὐτῆς, ὡς δ' αἱ φυλαὶ συνεπυκνοῦντο εἰς ἓνα λαόν, κατὰ τὰ αὐτὰ οἱ δῆμοι ἀπῆρτιζον ἐν ὁμοσπονδιακῶν ἑδαφός καὶ αἱ κατὰ μέρος πατρίδες μίαν μεγάλαν πατρίδα.

Ἐνταῦθα ἀναφαίνεται ἡ οὐσιώδης διαφορὰ, ἡ παρατηρούμενη μεταξὺ τῶν ἐδραίων καὶ τῶν ναυτικῶν λαῶν. Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες θαλασσοπόροι, ἐπιδεδομένοι ὅλως εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτῶν, οὐδ' ἐσκέπτοντο περὶ καταστάσεως σαφούς διακρίσεως μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων καὶ ὡς ἐν ἰδίᾳ πατρίδι διέτρεχον ἐν πάσῃ παραλίᾳ, ἐν ἣ ἦγον αὐτοὺς αἱ τυχοδιωκτικαὶ αὐτῶν ἐκδρομαί, οἱ ἐδραῖοι τῆς ἀμφικτυονίας λαοὶ εἰσίδθησαν πρῶτοι

1) Περὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀμφικτυόνων καὶ τῶν ἑλληνικῶν πολέμων ὡς ἐθνικῶν ἴδε Rhein-Mus., XXIV, 308.

εις τὸ θεωρεῖν ὡς κοινὴν χώραν ἑκτασὶν τινα καλῶς ὠρισμένην, εἰς τὸ ἀγαπᾶν, τιμᾶν καὶ ὑπεραμύνεσθαι αὐτῆς ὡς ἰδίας πατρίδος. Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Πηνειοῦ μετὰ τοῦ Ὀμολίου διέγραφον τὸ ἀρκτικὸν μεθόριον τῆς χώρας ταύτης, ὃ Ὀλύμπος δὲ ἀπέβη ὁ πρόδοκος τῆς Ἑλλάδος¹.

Τὰ οὕτω σπουδαῖα γεγονότα ταῦτα ἐτελέσθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἡ Θεσσαλία ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπέβη ἡ κυρίως Ἑλλάς· οἱ Ἕλληνες μετ' εὐσεβείας ἀδιαπτώτου ἐσεδάσθησαν πάντοτε τὸν Ὀλύμπον ὡς τὴν πατρίδα τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ ὡς τὴν κοιτίδα τῶν πολιτικῶν αὐτῶν θεσμῶν. Ἡ ἀρετὴ τῶν Δωριέων ἦν ὅτι τὰ εὐγενῆ σπέρματα τοῦ μέλλοντος ἔθνους μετήνεγκον ἐκ Θεσσαλίας, ἐνθα ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς ἐπιδρομῆς βαρβαρωτέρων λαῶν, εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας, ἐνθα τὰ σπέρματα ταῦτα ἀπέδειξαν ἀπροσδόκητον ζωτικὴν δύναμιν καὶ θαυμασίως ἀνεπτύχθησαν. Οἱ Ἕλληνες ἐξηκολούθησαν ἐκτείνοντες μέχρις Ὀλύμπου τὰ ὄρια τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ θεωροῦντες τὴν πάροδον τῶν Τεμπῶν ὡς τὴν πύλιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ Θεσσαλία ἐπὶ μᾶλλον ἀπὸλλοιτο αὐτῶν, οἱ δεσμοὶ ἐξαλαβώθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ Θεσσαλτοὶ ἐπὶ τέλους ἐθεωρήθησαν ὡς ἡμιδάσκαροι, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἡ μέση Ἑλλάς ἐδέσσε νὰ μεριμνήσῃ καὶ ὑπερμαχήσῃ ἐαυτῆς. Ἐντεῦθεν ἡ παλαιὰ τῶν Φωκίων καὶ Θεσσαλῶν ἐχθρότης.

Ἡ μέση Ἑλλάς ἐχωρίσθη τῆς βορείας, ἡ κυρίως Ἑλλάς ἀπώλεσεν ὑπὲρ τὸ ἡμισὺ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, αἱ θερμοπύλαι ἀπέβησαν τὰ Τέμπη τῆς περιορισμένης πατρίδος καὶ ὁ Παρνασσὸς τὸ νέον κέντρον, περὶ ὃ ἐξετελέσθησαν αἱ μεταγενέστεραι τύχαι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος.

Β'.

Οἱ Δωριεῖς ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἦν λίαν στενὸς ὁ ὁρίζων τῆς οὕτω συμκρυνθείσης Ἑλλάδος. Πράγματι πᾶσαι αἱ χώραι, αἱ κείμεναι πρὸς δυσμὰς τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, διετέλουν ἐκτὸς τῆς ἀπολλωνίου ὁμοσπονδίας καὶ τῆς πνευματικῆς προσόδου, ἥς ἦν ἡ ἐστία. Αὐτόθι οὐδὲν ἦν μεταδεξιμύμενον, ἐλλείψει δὲ νόμων καὶ δημοσίας τάξεως ἡ κοινωνία ἦν ἐν τῇ καταστάσει ἐκείνῃ, καθ' ἣν, ἐκάστου περὶ ἑαυτοῦ εὐθυνομένου, οὐδεὶς καταβάλλει τὰ ὄπλα.

Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἔδει ἀναγκαίως νὰ προκαλέσῃ ἀπόπειραν ἐπεκτάσεως, διότι ὁμοσπονδία, ὑπερπλήθουσα ζωτικῶν δυνάμεων, ἔδει νὰ ἐπιζητήσῃ πρόοδον· οὕτως ἀπὸ τῆς περικύρου τοῦ Παρνασσοῦ, ἐνθα ἡ ἀπὸ βορρᾶ ἐνεργηθεῖσα πίεσις εἶχε συναντήσῃ τοσαύτας φυλάς, ἐξορμῶσι νέοι ἄποικοι, οἵτινες κατευθύνονται πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν. Οἱ Δωριεῖς ἐθεωροῦντο ὡς ἡγέται καὶ ὁργανῶται τῆς κινήσεως ταύτης, τοῦτου δ' ἕνεκα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αἱ ὑπ' αὐτῶν ὁργανωθείσαι μεταναστάσεις καλοῦνται δωρικὴ εἰσβολή.

Ἐν τοῦτοις οἱ Δωριεῖς δὲν ἀπέργιστον τὴν συνδρομὴν καὶ ἀλλῶν φυλῶν, γνωστὸν δ' ὅτι τὴν τρίτην τάξιν τοῦ λαοῦ αὐτῶν ὀνόμαζον Παμφύλους, ἥτοι ἀνθρώπους πάσης καταγωγῆς, καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὴν πρώτην τῶν τάξεων αὐτῶν, τὴν τῶν Ὑλλέων, γενικῶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωροῦντο ὡς ἀχαϊκῆς καταγωγῆς. Οἱ Ὑλλεῖς οὕτω ὡς γενάρχην αὐτῶν ἐτίμων τὸν ἦρωα Ὑλλόν, υἱὸν τοῦ τιρυνθίου Ἡρακλέους, καὶ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ διεξεδίκουν τὴν κυριαρχίαν τῆς Πελοποννήσου, προβάλλοντες ὅτι ὁ Ἡρακλῆς παρανόμως ἐστερήθη τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύθεως. Ὑπὸ τῶν μύθων τούτων, ἐπινοηθέντων καὶ κάλλυνθέντων ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ἡ ὑπὸ τῶν Ὑλλέων διοικουμένη δωρικὴ ἐκστρατεία παρεστάθη ὡς παλινὸς ἀρχαίου κυριαρχικοῦ δικαίου, ἀνόμως καταλυθέντος, ἡ χρῆσις δὲ ὥρισε τὴν εἰς τὴν μεσημβρινὴν χερσόνησον δωρικὴν εἰσβολὴν διὰ τῆς μυθικῆς ἐκφράσεως: «Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν»¹.

Πρὸς ἀφίξιν εἰς τὸ τέγμα δύο ὑπῆρχον ὁδοί, ἡ διὰ ξηρᾶς καὶ ἡ διὰ θαλάσσης, ἀμφότεραι δὲ ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν, ἡ μία δι' Ἀττικῆς, ἡ ἑτέρα δὲ δι' Αἰτωλίας διερχομένη.

Ἐν Ἀττικῇ τὸ ἀρκτικὸν τμήμα, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ Πενταλικοῦ καὶ τοῦ κόλπου τῆς Εὐβοίας, ἐξημερίαζε τὴν ἰωνικὴν Τετραπόλιν, τὴν ἀρχικὴν ἑδραν τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, ἥτις ἐκεῖθεν ἦν διαδεδομένη ἐν ὅλῃ τῇ χώρᾳ. Τὸ τμήμα τοῦτο ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων στενῶς συνίππετο τοῖς Δελφοῖς, ἱερὰς τινος ὁδοῦ, τῆς συνδεούσης τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Δῆλον, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἀττικῆς παραλίας καὶ διὰ τῆς Τανάγρας διερχομένης τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Φωκίδα². Οὕτως ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων ὑπῆρχε συνάφειά τις τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν Δωριέων Ἡρακλειδῶν. Ἐλέγετο ὅτι οἱ ἐξωσθέντες υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους εἶχον τύχει αὐτόθι δεξιῶσεως καὶ προστασίας, καὶ κατ' αὐτὸν δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τὰ δωρικὰ στρατεύματα ἦσαν διατεταγμένα νὰ φεισθῶσι τοῦ ἐδάφους τοῦ Μαραθῶνος. Τὸ ἐν τοῖς μύθοις τοῦτοις κρυπτόμενον γεγονός ἐστὶν ὅτι ἡ ἰωνικὴ Ἀττικὴ ἦν ὁμόσπονδος τοῖς Δωριεῦσι τοῦ Παρνασσοῦ, ἐξ οὗ φυσικῶς ἐπεταί ὅτι οἱ Δωριεῖς τῇ συνδρομῇ τῶν Ἰωνῶν τῆς Τετραπόλεως ἀπῆλθον, ὅπως, εἰςχωρήσασιν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Δηγοῦνται δὲ ὅτι ὁ Ὑλλος προέβη τολμηρῶς μέχρι τῶν πυλῶν τῆς χερσονήσου καὶ αὐτόθι ἀπώλετο ἐν μοναδικῇ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Τεγεατῶν Ἐρχεμον μάχῃ. Ἡ Πελοπόννησος παρέμεινε τοῖς Δωριεῦσι φεοῦριον ἀπόρρητον, μέχρις οὗ οὗτοι ἐγνώσαν κατὰ τὸν χρῆσιν ὅτι μόνον ἡγούμενων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὑλλου καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν ἐπιγεγεμένην γῆν³.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρνασσοῦ οἱ Δωριεῖς διετέλουν ἐν ἀμέσῳ συνάφειᾳ πρὸς τὰ βάεβα ἐπὶ ξένα ἦνλα, τὰ συνεχῶς συγκοινωνοῦντα τῇ Ἡπειρῷ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελῷου καὶ μόνον ἐθνικὸν ἱερὸν ὁμολογοῦντα τὴν Δωδώνην. Τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ βαθυπέδου τοῦ Ἀχελῷου ὤκειτο ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἀντικόντων τῇ μεγάλῃ φυλῇ τῶν Ἐπειῶν καὶ Λοκρῶν. Οἱ τῆς Ἀσίας Ἕλληνες ἐλθόντες εἶχον ἐμβάλει ταῖς φυλαῖς ταύταις τὸν πρὸς τὴν ναυτιλίαν ἔρωτα, ἥσαν δὲ διεσπαρμέναι ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐπὶ τῆς δυσμικῆς ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπῆρχον οὕτως ἀρχαῖαι διενεῖς σχέσεις, ὥστε ἄγνωστον ἦν εἰ ὁ τοῦ Ἐπινίου υἱὸς Αἰτωλὸς ἐξ Ἡλίδος μετέβηκεν εἰς Αἰτωλίαν ἢ τάνάπαλιν. Οὕτως ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἐπ' ἀμφότερων τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εὐρίσκονται αἱ αὐταὶ λατρεῖαι, ὡς ἡ τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος⁴, τὰ αὐτὰ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν πόλεων ὀνόματι, οἷα τὰ τοῦ Ἀχελῷου καὶ τῆς Ὠλένου.

Αὐτὴ ἡ φύσις προῆγε τὰς σχέσεις ταύτας. Ὄντως, ἐνῷ ἐν τῷ ἰσθμῷ διάφοροι παράλληλοι σειραὶ φράσσουσι τὴν ἰσοδον, τὰ ὅρη τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀχαιᾶς ἀνίσκουσι τῷ αὐτῷ ὀρογραφικῷ συστήματι, αἱ βάσεις δὲ αὐτῶν τοσοῦτον προσεγγίζουσιν, ὥστε μεταβάλλουσι σχεδὸν τὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς ἐσωτερικὴν θάλασσαν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· τὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου ἐργάζεται ἀδιακόπως πρὸς κλείσιν τοῦ πορθμοῦ, τοῦ ἐνοῦντος τὴν ἐσωτερικὴν πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν θάλασσαν, καὶ συναφῇ οὕτω τῆς χερσονήσου πρὸς τὴν ἡπειρον διὰ δευτέρου ἰσθμοῦ· ἀλλ' αἱ προσχώσεις κατὰ καιροὺς ἐξουδετερῶνται ὑπὸ τοῦ κύματος ἢ τῶν σεισμῶν, οὕτω δὲ τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ ταλαντεύεται μεταξὺ πέντε καὶ δώδεκα σταδίων⁵. Αὐτόθι καὶ ὁ ἡπειρος τῆς θαλάσσης λαὸς δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διάβασιν, οἱ Αἰτωλοὶ δὲ, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπὶ τῆς διενεούσης ταύτης ὁδοῦ ὀδεύοντες, ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι ὁδηγοί. Ἐν τοῦτοις δὲν ἐπετέλουν τὸ ἔργον τοῦτο προθύμως. τοῦτο δὲ διπλοὶ ὁ μῦθος τοῦ Δῶρου, φανευομένου ὑπὸ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἐπὶ τέλους ὁ Ὀξύλος δεπεραιώσεν ἐπὶ σχεδίων⁶ εἰς Ναυπακτον τὸν ἡνωμένον στρατόν. Ἀδύνατον σχεδὸν νὰ ὀρίσῃ τις τὸν βαθμὸν τῆς ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ περιεχομένης ἀληθείας, ἀλλ' ὅτι πράγ-

1) E. Curtius, *Gesch des Vegerbaus*, σ. 20. Περὶ τῶν Ἡρακλειδῶν ἐν τῇ Τετραπόλει ἴδε αὐτόθι, σ. 56.

2) Ἡρόδοτος, Θ', 26.

3) Ηζυσ., Δ', λα', 7.

4) E. Curtius, *Peloponnesos*, I, 46.

5) Περὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ τελομένης ἐν Σπάρτῃ ἐορτῆς, τῶν Στεμμάτων καὶ ἱερῶν, ἴδε Ἡρόδοτος, ἐν λ., O. Müller, *Dorier*, I, 61.

1) Κλήμ. Ἀλεξ., Στρωματ., Α', 403. Oxon, 337, A. Syll. *Fragm. Histor. Graec.*, 1, 232. Ηρόδοτος καὶ O. Müller, *Dorier*, I, 47.

2) Σπράβ., Ζ', 334. Σκόλαξ, 33. Bursian, *Geogr. Griech.*, I, 3.

ματι οἱ Δωριεῖς εἰσεχώρησαν διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰς τὴν Πελοπόννησον, τοῦτο εἶναι γεγονός πιθανώτατον¹.

Ἡ τῆς χερσονήσου κατάκτησις βραδύτατα μόνον συνετελέσθη, τοῦ κλαδωτοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὁρέων προβάλλοντος κωλύματα εἰς τὴν εἰσβολὴν, τὸν αὐτόθι δ' ἀμυντικὸν μέσων ὄντων ὅλως διαφόρων ἐκείνων, οἷς οἱ Δωριεῖς εἶχον ἐντίχει κατὰ τὰς προτέρας ἐκδρομὰς αὐτῶν. Αὐτοὶ οὗτοι οὐδέποτε εἶχον κατοικήσει εἰς ὠχυρωμένας πόλεις, οὐδ' ἐνόουν νὰ προσβάλλωσι τοιαύτας θέσεις, ἀλλ' ἐν τοῦτοις εὐρίσκοντο ἐν χώρᾳ, ἐν ἣ ἀρχαίαι δυναστεῖαι ἦσαν κεκαρκαμέναι ἐν φρουρίοις μετὰ πολλῶν περιβολῶν. Αὐτόθι μεμονωμένα μάχαι δὲν ἔκρινον τὸν πόλεμον. Οἱ Δωριεῖς, νικηταὶ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, ἴσταντο ἀμυχανοῦντες πρὸ τῶν κυκλοπείων τειχῶν, τοῦτου δ' ἕνεκα ἔγκατέστησαν κατ' ἀποσπάσματα ἐπὶ εὐθέτων σημείων καὶ ἐπεζήτουν τὴν βαθμὸν ἐξάντησιν τῶν πόρων τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν. Δύναται τις νὰ λάβῃ ἰδέαν περὶ τοῦ χρόνου, ὃν εἰς τοῦτο ἐνάλωσαν, ἐκ τούτου μόνου τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ στρατόπεδα αὐτῶν ἀπέδσαν πάγια ἀποικίαι, παραμείναναι καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν πολεμίων πρωτευουσῶν. Ἐπὶ τέλους ἡ πεισμονὴ τῶν ὀρεινῶν κατίσχυσε, διότι σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἀχαιοὶ ἀνακτες μετὰ τῶν πολεμικῶν ἀρμάτων καὶ τῆς ἀπειθαρχήτου ἀκολουθίας αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὴν ὀρμὴν τῶν πυκνῶν φαλάγγων τῶν ἀντιπάλων καὶ τὴν πίσιν τοῦ δωρικοῦ δόρατος· οὕτω δὲ οἱ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀπόγονοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκλίπωσι τὰ φρούρια τῶν προγόνων αὐτῶν².

Ἐκ πασῶν τῶν ναυτικῶν χωρῶν τῆς χερσονήσου μία μόνη διέφυγε τὴν γενικὴν ἀνατροπὴν· ἦν δ' αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου λουμένη ἀρκτική ἀκτὴ.

Οἱ Δωριεῖς εἶχον ἀποθῆ αὐτόθι, ἀλλ' εἶχον ἐξακολουθήσει ὁδεύοντες πρὸς νότον, ὥστε οἱ τὴν χώραν οἰκοῦντες Ἴωνες, σεσωρευμένοι ἐν ταῖς δώδεκα αὐτῶν πόλεσι, περὶ τὸν ἐν Ἐλίκῃ ἰδρυμένον ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, παρήμενον αὐτόθι ἐν εἰρήνῃ, ἐνῶ ἐν τοῖς μεσημβρινοῖς καὶ ἀνατολικοῖς τμήμασι συνήπτοντο αἱ ἀτελεύτητοι μάχαι, αἱ κρίνασαι τὴν τύχην τῆς χερσονήσου.

Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοὶ, ἀπωσθέντες τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν, ἐπέδραμον τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ ἀλιπέδου, καταλαβόντες δὲ πρῶτον τὰς ἀνασπταμένας πεδιάδας, εἰσῆλθον εἰς καὶ εἰς τὰ φρούρια, ἐκ διαδοχῆς παραδοθέντα αὐτοῖς. Ἐσχάτη πασῶν ἔπασεν ἡ Ἐλίκη, ἐν ἣ ἦσαν ἐγκεκλεισμένοι αἱ εὐγενέσταται τῶν ἰωνικῶν οἰκογενειῶν. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὸς ὁ τοῦ Ὁρέστου υἱὸς Τισαμενὸς νεκρὸς μόνον εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἡ ἡγεμονικὴ ἀρχὴ παρέμεινε τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, τὸ ὄνομα δὲ τῆς ἀχαϊκῆς ταύτης γενεᾶς ὑποκατέστησεν ἐν τῇ χώρᾳ τὸ ἰωνικὸν ὄνομα τῶν Αἰγιάδων³. Πάντες οἱ Ἴωνες, οἱ μὴ θελήσαντες νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ἀχαιῶν, προσέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν παρ' ἀδελφῷ αὐτόθι λαφ.

Οἱ Δωριεῖς ἠκολούθησαν τοῖς Ἀχαιοῖς, καταλαβοῦσι τὰς χώρας τοῦ ἰσθμοῦ, ἀλλὰ μὴ ἐνοχλήσαντες αὐτοὺς ἐν τῇ νῆα αὐτῶν πατρίδι, προήλασαν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ πρὸς νότον, ἐνθα συνήντησαν τὰ μέθοδα τῆς Ἀττικῆς. Πράγματι ἡ Μεγαρίς ἦν τμήμα τῆς Ἀττικῆς, ἡ συνάπτεται διὰ τῶν ὁρέων καὶ πασῶν τῶν φυσικῶν ὁμοιοτήτων αὐτῆς. Ἡ δωρικὴ κατάκτησις ἐνιδρύθη ἀπειλαντικὴ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ κέντρου τῶν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἀμφοτέρων τῶν κόλπων διεσπαρμένων Ἰώνων. Ἡ Μεγαρίς κατελήφθη⁴, ἂν δὲ ἡ λοιπὴ Ἀττικὴ περιήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Δωριέων, οὗτοι, βοηθοῦντες τοῖς τοῦ βορρᾶ ὁμοφύλοις αὐτῶν, θὰ ὑπεδούλουν ὅλως ἢ θὰ ἐξήλαυνον τὴν ἰωνι-

κὴν φυλὴν καὶ πᾶσα ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάς θ' ἀπέβαινε δωρικὴ χώρα. Ἀλλ' ἡ ἀντηρις τοῦ Κιθαιρώνος, χωρίζοντος τὰς πεδιάδας τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Ἑλευσίνος, καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Ἀθηνῶν, φρουρουσῶν τὰς παρόδους τῆς χώρας, ἀντέταξαν τοῖς Δωριεῦσιν ἀνυπερβλήτον φραγμὸν, ἡ δὲ Ἀττικὴ σωθεῖσα παρέμεινε τοῖς Ἴωσι.

(Ἀκολουθεῖ).

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑ ΣΟΦΟΚΛΕΙ.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ
ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ,

ΥΠΟ
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΥ (ιατροῦ).

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Ἀνατομικά.

Ἐν τοῖς δράμασι τοῦ ποιητοῦ ἀπαντῶσιν οἱ ἑξῆς ἀνατομικοὶ ὅροι.

Μυελός=(ἐγκέφαλος).

Ὁ Ἴγλος, ὁ ἐκ τῆς Διαιανείρας πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἀφηγούμενος τῇ μητρὶ αὐτοῦ τὸ ρρικτὸν πάθημα τοῦ πατρός του, ὡς ἐκ τοῦ θανάσιμου πέπλου, ὃν αὕτη ὡς δώρημα ἀπέστειλεν αὐτῷ, λέγει ὅτι κόγχης δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκράνιει, μέστω κρατὸς διασπαρέντος αἵματος θ' ὁμοῦ.

Τραχιν. 782.

Κάρα=(κρανίον, πρόσωπον, κεφαλὴ).

κάρα

στάζων ἰδρῶτι.

Αἴας. 10.

παίσας κάρα θώουξεν.

Αὐτ. 308.

ὅπως δρῶν ὀλοτόμοι

σχίζουσι κάρα φονίῳ πελέκει

Ἡλέκτρα, 99.

κάρα,

κηλίδας ἐξέμαζεν.

Αὐτ. 416.

σύ δὲ

τεμοῦσα κάρατος βοστρύχων ἄκρας...

Αὐτ. 419.

ἦν σύ μὴ δέισις πόθ' ὡς

γέλῳτι τοῦμὸν φαῖδρον ὄψεται κάρα.

Αὐτ. 1310.

ὦ κράτιστον πᾶσιν Οἰδίπῳ κάρα,

Οἰδίπῳ Τυραννὸς, 40.

κάρα

πολυστεφῆς παγκάρπου δάφνης.

Αὐτ. 83.

λευκανθὲς κάρα,

Αὐτ. 742.

μέστω

κάρα διπλοῖς κέντροισί μου καθίκετο.

Αὐτ. 809.

καί μοι χέρ' ὄναξ, δεξιὰν ὄρεξον, ὡς

φαύσω φιλήσω τ', εἰ θέμις, τὸ σὸν κάρα.

Οἰδίπῳ ἐπὶ Κολωνῷ, 1130.

σὲ δὲ, σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα,

Ἀντιγόνη, 441.

1) Δύναται νὰ θεωρῇται ὡς παραδεδομένον γεγονός ὅτι οἱ Δωριεῖς ἀπῆλθον ἐκ Ναυπάκτου, ὅπως εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ μῦθος τοῦ Ὁξύλου (Στράβ., 357) κατηρτίσθη πιθανῶς ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν ἐπεζητεῖτο ἡ ἐπὶ μυθικοῦ προηγούμενου ἱδρύσεως τῆς πολιτικῆς συμμαχίας Σπάρτης καὶ Ἡλίδος.

2) Περὶ τῆς βαθμὴδὸν γενομένης ταύτης κατακτήσεως τῆς Πελοποννήσου ἴδε Πάυσαν., Β', 13. Müller, *Dorier*, I, 64. 80 καὶ ἐξῆς.

3) E. Curtius, *Peloponnesos*, I, 413. Περὶ τοῦ Τισαμενῶς ἴδε Σκύμνου τοῦ Χίου, Περὶ ἡ γ., 528, καὶ Ἐφορον παρὰ Στράβωνι, 289.

4) Ἡρόδοτ., Ε', 76.